

SMARTMED

Izvešće i preporuke za projekte programa INTERREG nakon 2020.

Radni paket 6. – Iskorištavanje rezultata

Aktivnost 6.3 – Doprinos sljedećem europskom programu INTERREG MED

Rezultati 6.3.3 – Izvešće i preporuke za projekte programa INTERREG
nakon 2020.

Srpanj 2022.

Pojedinosti projekta

Program	Interreg Mediterranean
Prioritetna os programa	Prioritetna os 4.: Jačanje upravljanja Mediteranom
Posebni cilj programa	4.1: Potpora procesu jačanja i razvoja multilateralnih koordinacijskih okvira na Mediteranu za zajednički odgovor na zajedničke izazove
Naslov projekta	Osnaživanje Mediterana za pametni turizam
Akronim projekta	SMARTMED
Šifra projekta	5889
Mrežna stranica projekta	http://www.smartmed.interreg-med.eu/
Ime glavnog partnera	Ministarstvo turizma Republike Hrvatske
Datum početka	01. 9. 2019.
Datum završetka	30. 9. 2022.

Pojedinosti rezultata

Naslov rezultata	<i>Izvješće i preporuke za projekte programa INTERREG nakon 2020.</i>
Broj verzije rezultata (V)	2
Broj rezultata	6.3.3.
Broj radnog paketa	WP6
Aktivnost radnog paketa	6.3 Doprinos sljedećem europskom programu INTERREG MED Program
Odgovorni partner	Konferencija perifernih primorskih regija Europe (CPMR)
Kontakt	Maria Garcies (maria.garcies@crpm.org)
Uključeni partneri	CPMR
Status:	V2 - Konačno
Distribucija	Javno
Datum isporuke rezultata	Lipanj 2022.

Sadržaj

1.1 Uvod	3
1.2 Metodologija	4
2. Kako iskoristiti rezultate projekta SMARTMED	5
2.1 Uvod	5
2.2 Poslovni model za pametni turizam	5
2.3 Pilot-aktivnosti i e-učenje u sklopu poslovnog modela za pametni turizam.....	8
2.4 Izvješće o platformi za turizam mediteranske mreže – inovacijski centri.....	11
3. Povezivanje rezultata projekata SMARTMED s drugim političkim okvirima, programima i inicijativama	14
3.1 Uvod	14
3.2 Interreg Euro-MED	14
3.3 INTERREG.....	15
3.4 EUROPSKA GRAĐANSKA INICIJATIVA	17
3.5 Plan EU-a za gradove	18
3.6 URBACT IV	19
3.7 Zagovaranje na temu – institucije EU-a.....	20
3.8 Zagovaranje na temu – EURO CITIES.....	22
3.9 Zagovaranje na temu — OECD.....	23
3.10 Zagovaranje na temu – UNWTO.....	23
4.0 Zaključci	25
PREPORUKE ZA PARTNERE NA PROJEKTU SMARTMED.....	27

Izvješće o iskorištavanju rezultata projekta

SMARTMED

Lipanj, 2022.

Autor: Simone d'Antonio

1.1 Uvod

Razvoj pametnog turizma na Sredozemlju prioritet je društvenog i gospodarskog oporavka nakon pandemije bolesti COVID-19. Povezanost različitih područja, kao što su poslovna privlačnost, socijalna kohezija, politike tržišta rada i mnoga druga, koja su dio istraživanja programa SMARTMED, učinila je projekt važnim izvorom praksi i rješenja koje projektni partneri, kao i druga teritorijalna tijela na Sredozemlju, mogu provesti u srednjem roku te dugoročno.

Istovremeno, četiri glavne dimenzije koje se istražuju u sklopu projekta SMARTMED (održivost; suradnja i sudjelovanje; ljudski kapital i tehnologije; informatičke tehnologije) snažno su povezane sa širokim spektrom strateških političkih okvira, inicijativa i financijskih instrumenata kohezijske politike EU-a 2021. –2027. Usklađivanje politika i mjera koje je razvio SMARTMED i različitih politika EU-a kojima se potiče oporavak turizma obećavajući je element u pogledu novih mjera i projekata za razvoj pametnog turizma na Sredozemlju.

Izvješće o iskorištavanju rezultata projekta SMARTMED-a ima za cilj utvrditi moguće veze između elemenata razvijenih u okviru projekta i niza programa i inicijativa pokrenutih kako u okviru programa teritorijalne suradnje EU-a tako i u tematskim inicijativama usmjerenima na neka od najvažnijih pitanja povezanih s pametnim turizmom, kao što je integrirani urbani razvoj.

U izvješću o iskorištavanju rezultata istražuje se kako političke poruke proizašle iz projekta SMARTMED mogu biti dio europskog i globalnog diskursa o pametnom turizmu, naglašavajući kako se različite institucije i organizacije EU-a i globalne institucije i organizacije mogu uključiti u aktivnosti zagovaranja vezano uz teme projekta.

Cilj je izvješća o iskorištavanju rezultata projekta pružiti korisne elemente projektnim partnerima kako bi se nastavilo integrirane aktivnosti iskorištavanja rezultata koje bi mogle staviti SMARTMED-ove politike i aktivnosti u središte rasprave EU-a o pametnom turizmu na Sredozemlju u narednim godinama, zahvaljujući razvoju novih transnacionalnih projekata i inicijativa.

U izvješću o iskorištavanju rezultata projekta posebna se pozornost posvećuje usklađivanju s prioritetima u smislu iskorištavanja programa INTERREG EURO-MED, a posebno s glavnim elementima koji su proizašli iz programa PANORAMED. Uključivanje znanja i iskustava razvijenih u sklopu projekta SMARTMED u bogatstvo znanja koje se može iskoristiti u drugim programima, projektima i inicijativama u Europi izazov je koji treba riješiti djelujući u različitim dimenzijama.

1.2 Metodologija

Izvješće o iskorištavanju rezultata projekta napisano je na način koji kombinira uredska istraživanja i aktivnosti savjetovanja među projektnim partnerima i vanjskim dionicima.

Uredsko istraživanje provedeno je analizirajući izvješća i preporuke projektnih partnera u okviru različitih akcija provedenih sa SMARTMED-om. Nadalje, u okviru uredskog istraživanja analizirani su i programi EU-a usklađeni s opsegom projekta, s naglaskom na vrste mreža, projekata i inicijativa koje će se pokrenuti u razdoblju 2021.–2027. s velikim potencijalom u smislu iskorištavanja rezultata koje je SMARTMED ostvario.

Savjetovanje s projektnim partnerima i vanjskim dionicima provedeno je slanjem dvaju internetskih upitnika.

Prvi upitnik, poslan partnerima SMARTMED-a, bio je usmjeren na razumijevanje razine predanosti partnera u različitim aktivnostima s jačim potencijalom u smislu iskorištavanja rezultata, identificirajući moguće veze s drugim programima i inicijativama koje svaka organizacija provodi na institucionalnoj razini.

Drugi upitnik, poslan odabranoj skupini vanjskih dionika (redovni i prirodni suradnici SMARTMED-a kao što su PANORAMED, Interreg MED zajednica održivog turizma i drugi strateški projekt pomorskog i obalnog turizma, BEST MED) bio je usmjeren na razumijevanje razine interesa za aktivnosti koje provodi SMARTMED i korisne prijedloge o povezivanju glavnih rezultata SMARTMED-a s aktualnom debatom o pametnim gradovima, informacijskim i komunikacijskim tehnologijama i inovacijama, kao i s drugim programima i inicijativama EU-a.

Analizom odgovora pruženi su korisni elementi za dopunu uredskog istraživanja i utvrđivanje najzanimljivijih prilika za integrirano aktivnosti iskorištavanja rezultata, uzimajući u obzir iskustvo koje su partneri stekli u okviru projekta SMARTMED, ali i politike i mjere koje se mogu prenijeti i replicirati u drugim europskim i globalnim kontekstima.

2. Kako iskoristiti rezultate projekta SMARTMED?

2.1 Uvod

SMARTMED utvrđuje integrirani model upravljanja pametnim turizmom kombiniranjem različitih faza i vrsta aktivnosti potrebnih za poboljšanje kapaciteta tijela javne vlasti u definiranju i provedbi inovativnih politika za rast turizma u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju.

Kombinacija analize početka umjetnosti na mediteranskom području, definiranja politika za uravnotežen razvoj turističkog sektora i provedbe pilot-aktivnosti na terenu osigurala je pravu ravnotežu između teorije i djelovanja, što je odlučujući element za replikaciju modela.

Osiguravanje kontinuiteta rada koji se obavlja u okviru SMARTMED-a prioritet je ne samo za konsolidaciju provedbe inovativnih politika i aktivnosti među projektnim partnerima, već i za omogućavanje da se iskustvo partnera iskoristi i umnoži od strane drugih tijela javne vlasti na europskoj razini.

U ovom se odjeljku analiziraju najzanimljiviji elementi proizašli iz provedbe glavnih rezultata projekta SMARTMED, kao što su model za pametni turizam, njegovi pilot-projekti i tečajevi e-učenja, Izvješće o platformi za turizam mediteranske mreže – inovacijski centri, ističući moguće elemente interesa za aktivnosti iskorištavanja rezultata koje treba provesti u okviru drugih programa i inicijativa EU-a, kako je detaljno opisano u poglavlju br. 3.

2.2 Poslovni model za pametni turizam

Poslovnim modelom za pametni turizam razvija se integrirana vizija o tome kako turistički sektor učiniti održivijim i otpornijim, uzimajući u obzir i sustavne promjene uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 i posljedicama globalne klimatske krize.

Model je strukturiran u niz razvojnih ciljeva kojima se u praksi ostvaruje cjelovita vizija pametnog turizma na mediteranskom području. Ciljevi se prenose u posebne mjere koje se mogu provoditi na različitim razinama i u suradnji sa širokim rasponom javnih i privatnih dionika.

Cilj „Održivog turizma” ima vodeću ulogu u definiranju različitih aspekata povezanih s tim konceptom, kao što su očuvanje prirodne i kulturne baštine, otpornost i učinkovitost resursa. Taj se koncept može dodatno prilagoditi razvoju konteksta nakon pandemije kako bi se ponudili novi alati za strukturiranje integriranog odgovora na brzi oporavak turizma i potaknuli donositelji odluka na različitim razinama da djeluju na dosljedan način u smislu planiranja ulaganja i definiranja mjera koje će se financirati u okviru kohezijske politike za razdoblje 2021. – 2027.

Taj cilj ima velik potencijal u smislu iskorištavanja rezultata projekta ako se kombinira s lokalnim i regionalnim strategijama za provedbu ciljeva povezanih s [europskim zelenim planom](#) te se koristi kao osnova za izradu pametnih planova za održivost turizma na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Postizanje veće svijesti o nužnosti uspostave konkretnih strategija za održivi turizam, s učinkom na odabir mobilnosti, upravljanje lokalnim uslugama i ponašanje korisnika i poduzeća, može biti posebno važno u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju. Zbog toga je preporučljivo **promicati taj cilj kao međusektorski za različite politike** kako bi se povećale mogućnosti za iskorištavanje rezultata projekta i u okviru tematskih aspekata povezanih s projektima i aktivnostima kao što su, među ostalim, mobilnost, okoliš i otpornost.

U cilju „Uključivi turizam koji je bliži građanima” ističe se aspekt koji se često podcjenjuje u definiranju lokalnih turističkih politika, a to je aktivno sudjelovanje stanovnika, a posebno ugroženih skupina. Taj element sudjelovanja zajednice u razvoju turizma usklađen je s nekoliko pristupa koje su uspostavili europski gradovi, koji su u tom smislu testirali inovativne mjere i u okviru drugih mreža i projekata. Među njima je i mreža [Tourism-Friendly Cities](#), financirana iz programa URBACT, koja je poticala razvoj integriranih akcijskih planova koji su zajednički osmišljeni i djelomično provedeni putem djelovanja manjeg opsega uz aktivno sudjelovanje različitih kategorija stanovnika. Još jedna zanimljiva inicijativa koja iskorištava znanje o toj temi je [Priručnik participativnog turizma koji povezuje zajednicu i kulturu kroz pripovijedanje](#) razvijen u okviru strateškog projekta „Facility Point EUSAIR” kojim se podupire Upravljanje strategijom EU-a za jadransko-jonsku regiju koje financira program ADRION 2014 – 2020. Fokus na narativni element ističe jednu od mogućih dimenzija aktivnog uključivanja stanovnika kroz aktivnosti osnaživanja lokalnih kapaciteta i povezivanja različitih dimenzija turističke atraktivnosti (kao što su dizajn usluga i razvoj pristupačnih turističkih proizvoda i infrastrukture).

Potencijal u smislu iskorištavanja ovog cilja može se razviti **uključivanjem stavki o održivom razvoju turizma u druge projekte i inicijative**, koji se sufinanciraju iz europskih ili regionalnih fondova, a koje se bave temama kao što su stvaranje novih radnih mjesta i vještina, aktivno sudjelovanje stanovnika, stanovanje i socijalna uključenost. To bi djelovanje bilo posebno važno kako bi se istaknula socijalna dimenzija turističkog rasta, koji se često samo obrađuje u smislu gospodarske održivosti, a da se pritom ne usredotočuje na druge relevantne aspekte kao što su utjecaj turizma na povezanost zajednice i socijalnu uključenost.

Zanimljiva točka povezanosti između ciljeva „Održivi turizam” i „Uključivi turizam” mogla bi se uključiti i u temu „Pravedna tranzicija”, koja povezuje energetska i ekološka tranziciju s uključivanjem kategorije niskokvalificiranih radnika i stanovnika. Sadržaj razvijen u okviru modela za pametni turizam može biti temelj za **definiranje projektne ideje**, koja će se možda financirati jednom od mjera INTERREG-a ili Europskom urbanom inicijativom, **usmjerene na vještine/prekvalifikaciju radnika u sektoru turizma** i građanski angažman različitih vrsta lokalnih aktera kako bi se poboljšala

otpornost i smanjio utjecaj turističkih aktivnosti na okoliš.

Cilj „Cjelogodišnjeg konkurentnog turizma i postojanja odgovarajućih vještina” povezan je s temom sezonalnosti turizma, što predstavlja velik izazov za mnoge destinacije, posebno za one na mediteranskom području. Neki od elemenata na koje se podsjeća u tom cilju strogo su povezani s prethodnim ciljevima, kao što su aktivnosti stjecanja vještina za radnu snagu u turizmu ili aktivno sudjelovanje stanovništva u stvaranju alternativnih turističkih aktivnosti. Ti su trendovi u skladu i s raspravom koja se pojavila nakon pandemije bolesti COVID-19 o stvaranju novih mogućnosti za turizam koji uključuje posjećivanje destinacija u blizini. Taj je element posebno je usklađen s potrebom definiranja alternativnih turističkih ruta koje mogu privući različite kategorije turista, ali i stanovnike okolnih područja. Stvaranje tih ruta korisno je ne samo za davanje novog poticaja sektoru, u skladu s preporukama Svjetske trgovinske organizacije Ujedinjenih naroda (UNWTO) o ponovnom pokretanju turizma¹, već i za stvaranje mogućih alternativa u slučaju budućih pandemija ili globalnih kriznih situacija. **Konkurentan turizam tijekom cijele godine mogao bi biti glavna tema razmjene s europskim i globalnim dionicima u tom sektoru**, ali i glavna tema projekata INTERREG s pilot-aktivnostima kao što su programi obuke poslodavaca i zaposlenika u tom sektoru ili mogu biti dio modula obuke za lokalne donositelje odluka i gradske dužnosnike u okviru projekata financiranih iz drugih programa, kao što je URBACT.

Cilj „Turizma u koji je integrirana tehnologija i kojim se potiču inovacije” u skladu je s djelovanjem koje mnogi veliki gradovi i gradovi srednje veličine provode u različitim područjima svijeta, koristeći se velikom količinom podataka, umjetnom inteligencijom i drugim alatima informacijske i komunikacijske tehnologije za praćenje i predviđanje turističkih tokova. Tehnologija se percipira kao pokretač inovacija u različitim sektorima, kao što su upravljanje odredištima i upotreba poslovne inteligencije. **Primjena naprednih istraživanja i tehnologija koje je razvio niz javnih i privatnih aktera** (sveučilišta, MSP-ovi itd.) u okviru projekata Obzor Europa na turistički sektor može biti zanimljiv način za iskorištavanje znanja koje je SMARTMED stekao o tim temama.

Istodobno, ova bi aktivnost pridonijela prijenosu znanja među svim uključenim akterima i zadržala sveučilišta, istraživačke centre i centre znanja dijelom zajedničke perspektive, uz mogućnost uključivanja elemenata poslovnog modela za pametni turizam u nekoliko istraživačkih projekata.

Posebne mjere uključene u model imaju i velik potencijal u smislu iskorištavanja rezultata projekta zbog razine detaljnosti elemenata koje treba ispitati. Detaljnije povratne informacije bit će uključene u sljedeći odlomak, ali moguće je istaknuti neke potencijalne elemente za iskorištavanje rezultata povezanih sa širim poslovnim modelom za pametni turizam. Prije svega, povezanost integriranih oblika planiranja i

¹ Smjernice UNWTO-a za ponovno pokretanje turizma <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-05/UNWTO-Global-Guidelines-to-Restart-Tourism.pdf>

mjera koje treba provesti uz snažnu predanost lokalnih dionika i zajednica. Taj se element može iskoristiti i tako da se **centri i platforme koje su predloženi poslovnim modelom za pametni turizam uključuje u aktivnosti razmjene** posebno usmjerene na stvaranje zajedničkog stajališta za razumijevanje među određenim kategorijama dionika (lokalno mlado stanovništvo, radna snaga, komunikatori i kreativci uključeni u sektor, novoosnovana poduzeća), uz definiranje posebnih razmjena i osposobljavanja temeljenih na modelu, a možda i u obliku programa kao što je program Građani, ravnopravnost, prava i vrijednosti.

Nadalje, centri SMARTMED-a mogu nastaviti svoje djelovanje i na bilateralnoj osnovi korištenjem prekograničnih programa teritorijalne suradnje (na primjer [INTERREG ALCOTRA](#), [INTERREG Italija-Hrvatska](#), [INTERREG Italija-Slovenija](#), [INTERREG Italija-Albanija-Crna Gora](#), [INTERREG Italija-Grčka](#), [INTERREG POCTEFA](#), [INTERREG Slovenija-Hrvatska](#)) koji mogu uključivati dva partnera koji su već uključeni u projekt, ako ispunjavaju uvjete za prijavu na poziv, ili samo s jednim partnerom uključenim u SMARTMED koji ovaj inovativni model prenosi na drugog partnera (ili malu skupinu partnera) iz druge zemlje. Ova formula vrlo je preporučljiva jer može imati multiplikacijski učinak i potaknuti snažnu predanost sadašnjih članova partnerstva u pridruživanju projektnim prijedlozima i konzorcijima u kojima mogu imati vodeću ulogu u prijenosu znanja stečenog u okviru projekta SMARTMED.

2.3 Pilot-aktivnosti i e-učenje u sklopu poslovnog modela za pametni turizam

Pilot-aktivnosti provedene u okviru poslovnog modela za pametni turizam pokazuju važnost kombiniranja praktičnih praksi sa strateškim okvirom. Analizom rezultata koje su projektni partneri postigli svojim lokalnim pilot-aktivnostima, sadržana u odgovarajućim izvješćima o provedbi, ističe se kako su razvojni ciljevi i mjere predstavljeni u programu SMARTMED bili pozitivno zadovoljeni i postignuti, čime se utire put ka iskorištavanju rezultat projekta u različitim dimenzijama u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju.

Pilot-aktivnost s najvećim potencijalom po pitanju iskorištavanja rezultata stvaranje je centara za pametni turizam. Zamišljeni kao opservatoriji za praćenje razvoja turizma na mediteranskom području, ti centri dokazali su svoju učinkovitost u pružanju ažuriranih podataka za potporu u donošenju odluka o razvoju strategija održivog turizma, te su potaknuli i aktivno sudjelovanje lokalnih dionika uključenih u taj sektor.

Nadalje, centri osmišljavaju integrirani model angažmana na različitim razinama, zbog čega se iskorištavanje rezultata projekta i replikacija tog iskustva mogu primijeniti na gradskoj, regionalnoj, nacionalnoj i transnacionalnoj razini. Stvaranje stalnih opservatorija za praćenje razvoja održivog turizma često je konačni rezultat participativnih aktivnosti, kao što su aktivnosti koje potiču mreže URBACT-a koje su, u sklopu obveznih aktivnosti, stvorile lokalne skupine dionika koje su se često voljne konsolidirati nakon završetka projektnih aktivnosti. **Provedba modela centara za**

pametni turizam na urbanoj i velegradskoj razini može biti polazište za lokalno djelovanje koje ima za cilj ojačati angažman lokalnih dionika, a koje treba iskoristiti suradničkim djelovanjima manjeg opsega i drugim alatima kako bi lokalne zajednice bile dio provedbe konkretnih mjera u okviru projekata URBACT. U slučaju da pozivi URBACT-a IV to omoguće, regionalne razine mogu se prijaviti kao partneri, što znači da partneri projekta SMARTMED mogu zadržati svoje centre za pametni turizam aktivnima i u okviru nove europske mreže. U slučaju da samo lokalne vlasti i vlasti velegradskih područja mogu sudjelovati u pozivu, struktura centara za pametni turizam može se prenijeti na urbanu ili velegradsku razinu, zadržavajući u svakom slučaju neku vrstu povezanosti s drugim razinama u okviru višerazinskog upravljanja održivim turizmom.

Na transnacionalnoj razini model opservatorija razvoja održivog turizma može se iskoristiti u bliskoj suradnji s partnerima projekta BEST MED, kojim se razvija Mreža opservatorija održivog razvoja turizma (NSTO) na mediteranskoj razini. Most između tih dodatnih inicijativa može se uspostaviti ne samo putem pojedinih partnera koji sudjeluju u oba projekta, već i uključivanjem pojedinih opservatorija osnovanih u sklopu pilot-aktivnosti programa SMARTMED (kao što je onaj koji provodi Autonomna regija Valle d'Aosta ili Ministarstvo turizma Grčke) u mrežu koju je konsolidirao BEST MED. Preporučuje se **provedba zajedničkih aktivnosti iskorištavanja rezultata projekta povezanih s opservatorijima razvoja održivog turizma** među navedenim projektima, što bi moglo dovesti i do zajedničkog sudjelovanja u daljnjim projektima ili inicijativama (koje sufinancira INTERREG ili drugi programi EU-a).

Centri za pametni turizam mogu se proširiti i na globalnoj razini kao dio [Međunarodne mreže opservatorija za razvoj turizma UNWTO-a](#). Usklađivanje područja koje opservatorij za razvoj turizma mora pratiti na različitim razinama (među ostalim: sezonalnost turizma, zapošljavanje, gospodarske koristi odredišta, dostupnost, zadovoljstvo lokalnog stanovništva i upravljanje) mogu biti važni za iskorištavanje tog izvornog modela na globalnoj razini i uključivanje mediteranskog područje u globalnu raspravu o upravljanju održivim turizmom. **Povezivanje regionalnih centara za pametni turizam u globalnu inicijativu UNWTO-a** (također putem veze između UNWTO-INSTO-a i MED NSTO-a) može povezati destinacije koje su predane redovitim praćenju gospodarskih, ekoloških i društvenih učinaka turizma i mogu promicati sudjelovanje u drugim globalnim inicijativama, obuci i projektima. Pilot-aktivnosti o uključivom turizmu koji je bliže građanima uglavnom su bile usmjerene na pružanje obuke kroz e-učenje različitim vrstama korisnika, čime je stvoreno zajedničko razumijevanje izazova povezanih s održivim turizmom u uključenim lokalnim zajednicama. Te su mjere usklađene s ciljevima politike kao što su „Europa s istaknutijom socijalnom komponentom“ i „Europa bliža građanima“ te su bile usmjerene na poboljšanje socijalne dimenzije održivosti turizma. Metodologija koja se koristi za osposobljavanja može se konsolidirati i iskoristiti kroz izradu novih projekata financiranih iz prekograničnih i transnacionalnih programa, s ciljem stvaranja zajedničke turističke ponude kroz poboljšanje vještina i kapaciteta različitih ciljnih

skupina. **Inovacije koje se testiraju u okviru SMARTMED-a na ciljnim skupinama kao što je mlado stanovništvo i poslovni subjekti, mogu se testirati u budućim projektima na drugim kategorijama** kao što su NEET², radnici koji će biti prekvalificirani, manjine i druge ranjive kategorije kako bi održivi turizam postao poticaj za bolje zapošljavanje i koheziju zajednice. Nadalje, te se mjere mogu iskoristiti i kao dio nacionalnih programa za borbu protiv nezaposlenosti i programa za razvoj novih vještina u turističkom sektoru, što također može biti dio mjera uključenih u nacionalne planove oporavka.

Pilot-aktivnosti u području komunikacije, kao što je stvaranje novih internetskih platformi, pridonijele su boljem razumijevanju tehničkih alata potrebnih za promicanje odredišta među različitim kategorijama javnosti. Potencijal iskorištavanja tih mjera snažno je povezan s istraživanjem upotrebe inovativnih digitalnih alata i alata društvenih mreža kao pokretača pametnog turizma, čime se otvara put inovativnom istraživačkom području koje se može istražiti u okviru transnacionalnih programa suradnje. Nadalje, **naglasak na ovoj pilot-aktivnosti mogao bi se uključiti u akcijski plan Programa EU-a za gradove u svrhu stvaranja partnerstva EU-a za održivi turizam**, u koji će biti uključeni nacionalni, regionalni i urbani predstavnici te europske organizacije i programi.

Razvoj novih digitalnih funkcija povezanih s promicanjem održivog turizma može se odabrati kao jedna od pilot-aktivnosti koje će se provesti u okviru novog partnerstva, a koja bi se mogla temeljiti na jednom od projekata programa SMARTMED u slučaju odabira za sudjelovanje u aktivnostima tematskog partnerstva. Slični projekti u pogledu iskorištavanja rezultat projekta mogu se pokrenuti za pilot-aktivnosti na platformama za suradnju. Usredotočenost na razmjenu podataka i upravljanje pilot-aktivnostima koje se provode u okviru SMARTMED-a čini posebno zanimljivom izradu novih projekata koji bi se mogli financirati iz prekograničnih i transnacionalnih programa INTERREG za razmjenu dobrih praksi i rješenja, uključujući i privatne partnere kao što su programeri internetskih stranica i platformi u funkciji dionika. Prvi mogući primjer daljnje suradnje na tu temu mogao bi biti **izrada projekta u okviru poziva za tematske projekte INTERREG-a za pametnije i zelenije Sredozemlje**³, s ciljem razvoja i jačanja istraživačkih i inovacijskih kapaciteta te uvođenja naprednih tehnologija. Prijedlog projekta mogao bi uključivati tri partnera na projektu SMARTMED koji su razvili pilot-aktivnosti za podatke, kao što su Autonomna regija Valle d'Aosta, Ministarstvo turizma Grčke i metropolitansko područje Barcelone, te bi mogao biti uključen u misiju jačanja održivog turizma s naglaskom na povezanost razmjene podataka i upravljanja i razvoja strategija održivog turizma na različitim razinama.

Platforma za e-učenje projekta SMARTMED također je posebno zanimljiva za

² NEET – engl. not in Education, Employment or Training; osobe koje nisu zaposlene, ne školuju se i ne osposobljavaju

³ 3 Poziv za podnošenje prijedloga otvoren je od 27. lipnja 2022. do 27. listopada 2022. i financira tri vrste projekata (istraživanje, ispitivanje i prijenos) usmjerenih na jednu od misija programa Interreg Euro-MED Više informacija o pozivu <https://interreg-euro-med.eu/en/call-2-thematic-projects/#:~:text=The%20second%20call%20for%20proposals,1>. i misijama <https://interreg-euro-med.eu/en/who-we-are/#OurMissions>

iskorištavanje jer ima za cilj pregrupirati sve edukativne materijale proizvedene u okviru projekta i sve informacije vezane uz provedbu pilot-aktivnosti. Taj element može potaknuti na preuzimanje i primjenu pristupa koji su uspješno ispitani na terenu, a koji su istodobno temelj za definiranje europskih i nacionalnih projekata na temelju ponavljanja pilot-inicijativa ili njihovog uključivanja u opsežnije programe.

Platforma za e-učenje može se iskoristiti i na tehničkoj razini kao i na tematskoj razini. **Provedba dodatnih funkcija dostupnih na platformi za e-učenje mogla bi biti ključna tema projekta** koji će se financirati kroz različite programe suradnje EU-a (INTERREG itd.), ali i kroz programe posebno posvećene osposobljavanju i obrazovanju, kao što su Erasmus + ili Obzor 2020. (u tom slučaju preporučuje se snažnija suradnja sa sveučilištima i istraživačkim centrima).

Povezanost s drugim organizacijama koje se bave osposobljavanjem i obrazovanjem može biti korisna za uključivanje aktivnosti poboljšanja platforme za e-učenje u projekte i aktivnosti povezane s vještinama i kvalifikacijama ili digitalnim obrazovanjem, među ostalim uključivanjem jednog ili više partnera SMARTMED-a u projektne prijedloge predstavljene u okviru poziva jednog od gore navedenih programa. [Platforma za cjeloživotno učenje](#) može biti idealan partner za iskorištavanje platforme za e-učenje i znanja proizvedenog u okviru projekta SMARTMED, također kroz uspostavu strateških partnerstava s ostalim članovima ove krovne organizacije usmjerene na obrazovanje i učenje.

Nadalje, neki od modula planiranih u sklopu platforme za e-učenje mogu biti osnova za **nacionalnu i regionalne aktivnosti iskorištavanja rezultata projekta koji su konkretnije povezani s temama koje su od interesa donositeljima odluka, upraviteljima odredišta i drugim ključnim osobama** zaduženima za definiranje integriranih strategija održivog turizma. Module o kružnom gospodarstvu i turizmu te održivom turizmu mogu predstaviti i projektni partneri u svojim regionalnim i nacionalnim mrežama kao doprinos tematskim programima osposobljavanja za različite vrste sudionika, s ciljem iskorištavanja znanja stečenih u okviru projekta, ali i uspostave novih veza sa sveučilištima, istraživačkim centrima, tijelima javne vlasti, obrazovnim subjektima koji bi mogli biti zainteresirani za pokretanje novih projekata i aktivnosti na poslovima i vještinama koje pokrivaju teme projekta.

2.4 Izvješće o platformi za turizam mediteranske mreže – inovacijski centri

Model inovativnih centara razvijen u okviru SMARTMED-a ima za cilj postati referentna točka održivog turizma, povezujući znanje koje proizlazi iz projekta i iskustvo partnera s drugim postojećim platformama.

Sistematizacija dostupnog znanja o tome kako nastaviti strategije održivog turizma na Mediteranu i kako razviti opipljive aktivnosti na terenu je potreba koja se pojavila u različitim fazama projekta. Analiza 28 platformi razvijenih u okviru drugih projekata

financiranih iz programa INTERREG Med ponudila je korisne elemente za karakterizaciju razvoja inovacijskog centra koji može donijeti originalne elemente u smislu aktivnosti obuke i umrežavanja.

Identifikacija slabosti, kao što je stroga povezanost između platformi i projekata sufinanciranih od strane EU-a za određeno razdoblje, ili prijetnji poput ovisnosti o javnim sredstvima važan je element koji potiče stvaranje konsolidirane strukture koja može to nastojanje učiniti održivim na različitim razinama na srednji i dugi rok. Međutim, potreba za povezivanjem centra razvijenog kao rezultat projekta SMARTMED s drugim postojećim platformama otvara put uspostavi novih vrsta suradnje, koje se može potaknuti u okviru novih projekata sufinanciranih od strane EU-a ili u suradnji s regionalnim, nacionalnim i međunarodnim institucijama.

Proces zajedničkog osmišljavanja koji je doveo do razvoja mogućih značajki centra podržali su partneri SMARTMED-a, koji su identificirali znanje i obrazovne sadržaje, umrežavanje i aktivnosti obuke kao glavne funkcije inovacijskog centra. Sve te funkcije potrebno je razviti imajući na umu moguće korisnike na koje je usmjerena suradnička analiza, kao što su, između ostalog, institucionalni akteri, zajednice stručnjaka za održivi turizam, operateri i profesionalci, nevladine organizacije, sveučilišta i istraživački centri.

Iako se zajednica aktera uključenih u Euro-Med projekte pojavljuje među najrelevantnijim kategorijama korisnika na koje se odnose aktivnosti inovacijskog centra, potreba za razvojem centra s resursima koji nisu izravno povezani s INTERREG projektima, a koju su istaknuli partneri, može biti zanimljiv input za preusmjeravanje opsega ove aktivnosti i partnera koji bi mogli biti uključeni u njezinu provedbu.

Povezivanje realizacije sadržaja, kao što su izvori znanja, aktivnosti umrežavanja i obuke te skupovi alata, s istraživačkim i inovacijskim projektima primjenom nekih od ovih aktivnosti u praksi kombinirajući dimenziju na licu mjesta i online dimenziju može biti usklađeno s opsegom projekata Horizon. Realizacija platformi znanja kao dijela koordiniranog skupa aktivnosti koje kombiniraju različite vrste tematskih studija i aktivnosti kapitalizacije za različite vrste publike, kao što je također istaknuto analizom koju su proveli partneri SMARTMED-a, tipičan je element projekata istraživanja i inovacija koje financira EU. Realizacija ovog centra u okviru projekta Horizon Europe ne predstavlja samo način da se osigura vidljivost isporučenih rezultata, ishoda ili slučajeva provedbe koji će se definirati u okviru novog projekta, već je u isto vrijeme i solidan rezultat koji može na drugu razinu podići sistematizaciju znanja i obuke koja je proizašla kao jedan od najpotrebnijih rezultata SMARTMED analize.

Aktiviranje novih oblika suradnje sa sveučilištima i centrima znanja aktivnih u području održivog turizma može biti zanimljivo polazište za razvoj prijedloga projekta koji ne uključuje samo lokalne i regionalne vlasti već i subjekte koji mogu razviti većinu aktivnosti i sadržaja predviđenih od strane inovacijskog centra. Nadalje, povezivanje sa sveučilištima i istraživačkim centrima može proširiti opseg mogućih primatelja aktivnosti koje provodi centar, uključujući i mlade ili ambiciozne stručnjake ili povezivanje iskusnih stručnjaka s akademskom zajednicom. Ova suradnja može dovesti

do konsolidacije znanja stečenog od strane mnogih subjekata aktivnih na terenu, dok sveučilišta i istraživački centri mogu predstavljati dodatnu vrijednost za kvalitetu projekta kao i za bolju sistematizaciju znanja proizašlog iz SMARTMED-a. U ovom novom okviru stvorenom da omogući solidnu kandidaturu za natječaj Horizon Europe koji je usklađen s ciljevima SMARTMED-a, regije i gradovi mogu igrati ulogu poligona za testiranje inovativnih rješenja kao što su lokalni programi obuke koji povezuju online dimenzije i dimenzije na licu mjesta, ili također za uključivanje specifičnih tematskih zajednica u poticanje centra novih sadržaja u skladu s djelovanjem koje provode sveučilišta i istraživački centri. U slučaju da regije uključene u SMARTMED ili druge regije potencijalno zainteresirane za pridruživanje projektnom prijedlogu nemaju lokalno sveučilište ili istraživački centar koji je posebno usmjeren na teme održivog turizma, bit će moguće potražiti druge akademske partnere na nacionalnoj i međunarodnoj razini koji bi mogli biti zainteresirani za uspostavljanje čvrste suradnje za zajedničko stvaranje i provođenje različitih funkcija centra.

Prema definiciji značajki centra, o kojoj su odlučili projektni partneri, online platforma bit će glavna pristupna točka nizu sadržaja koji mogu biti zanimljivi različitim vrstama korisnika. Među ovim sadržajima, alati za obuku, video vodiči, repozitorij dobrih praksi i tržište stažiranja zanimljivi su primjeri platforme osmišljene za suočavanje s nekim od najrelevantnijih izazova održivog turizma viđenih iz objektivna različitih vrsta aktera, od donositelja odluka do potencijalnih pripravnika i operatere sektora. Veza s Turističkom mrežnom akademijom UNWTO-a (UNWTO Tourism Online Academy) posebno je važna za usklađivanje sadržaja s onima koje isporučuju sveučilišta i akademski partneri, ali i za međusektorsku promociju inicijativa i obuka koje se mogu učiniti dostupnima različitim vrstama publike. Kao što je istaknuto i glavnom navigacijskom shemom centra, koju su zajednički osmislili partneri, naglašavanje povezanosti s potencijalnim partnerima i sponzorima može biti važan element za davanje vidljivosti centru, ali i za osmišljavanje aktivnosti koje su usmjerene na specifične ciljne skupine ili dionike sektora.

3. Povezivanje ostvarenja projekata SMARTMED s drugim političkim okvirima, programima i inicijativama

3.1 Uvod

Kao što je istaknuto u prethodnom poglavlju, rezultati SMARTMED-a jasno su povezani s trenutačnom raspravom o održivom turizmu na europskoj i globalnoj razini te imaju velik potencijal u smislu njihovog iskorištavanja ako se kombiniraju s programima i inicijativama koje se bave tim temama.

U ovom se poglavlju analizira kako se glavni elementi projekta mogu iskoristiti u okviru programskog razdoblja od 2021. do 2027., dajući konkretne naznake partnerima o tome kako uključiti najrelevantnija ostvarenja SMARTMED-a u projekte i inicijative koje obuhvaćaju sve različite aspekte povezane s održivim turizmom na Mediteranu.

Kao glavni cilj integriranog djelovanja za iskorištavanje rezultata na europskoj razini odabran je niz programa i inicijativa s glavnim temama održivog turizma. Međutim, dodatne mogućnosti mogu proizaći iz drugih programa koji imaju posebne teme od interesa (npr. Life +, Obzor Europa), stoga je preporučljivo nakon završetka projektnih aktivnosti zadržati snažnu koordinaciju za konsolidaciju srednjoročnog i dugoročnog djelovanja u području kapitalizacije. Istodobno će biti važno usporediti nacionalne i regionalne strategije kapitalizacije, vodeći računa o upotrebi posebnih alata politike koji mogu biti posebno korisni za repliciranje mjera kao što su programi osposobljavanja ili centri/opservatoriji o održivom turizmu, koji mogu biti povezani i s drugim tematskim područjima kao što su radna mjesta i vještine, politike zapošljavanja, horizontalno upravljanje, međunarodni odnosi i mnoga druga.

3.2 Interreg Euro-MED

Jačanje održivog turizma jedna je od četiri misije programa [INTERREG Euro-MED](#) za razdoblje od 2021. do 2027., čiji je cilj pridonijeti tranziciji prema klimatski neutralnom i otpornom društvu.

Programom se također nastoje očuvati resursi Mediterana i stvoriti uvjeti za održiv rast za sve. Održivi turizam ima ključnu ulogu u tom okviru budući da je predstavljen kao međusektorska misija povezana sa svim posebnim ciljevima programa (istraživanje i inovacije, kružno gospodarstvo, klimatske promjene i sprečavanje rizika, priroda i bioraznolikost).

Ostvarenja SMARTMED-a usklađena su s glavnim ciljem Interrega EuroMED-a, ne samo na tematskoj razini, već i u pogledu nekih međusektorskih elemenata kao što je dodatni prioritet pružanja boljeg teritorijalnog upravljanja na Mediteranu.

Jačanje povezanosti s temama i partnerima u projektu PANORAMED može biti jedno od mogućih rješenja za zajedničko djelovanje u području iskorištavanja u

srednjoročnom i dugoročnom razdoblju. Stvaranje zajedničkog projekta „druge faze”, usmjerenog na razvoj nekih tema od zajedničkog interesa, može biti vrijedno rješenje za nastavak aktivnog sudjelovanja mnogih partnera koji su već uključeni u projekt. Stvaranje modela Upravljanja suradnjom na Mediteranu u području zelenih vještina, kojim bi se na inovativan način proveli neki elementi iz projekata promatranih u okviru UN-ovih ciljeva održivog razvoja, Programa održivog razvoja do 2030. i zelenog plana EU-a, mogao bi biti jedan od mogućih poveznica među različitim misijama programa Interreg Euro-Med.

Aktivno sudjelovanje novih regija koje ispunjavaju uvjete za prijavu u program (među kojima su Bugarska i Republika Sjeverna Makedonija) moglo bi biti korisno za testiranje nekih od najzanimljivijih mjera SMARTMED-a u novim kontekstima u novom svjetlu, pogotovo s obzirom na to da je neka druga zemlja članica IPA-e poput Crne Gore bila dio partnerstva i testirala taj model. Na primjer, razvoj mjere usmjerene na metodologiju osposobljavanja kojom se istražuje uloga različitih razina upravljanja u definiranju potreba za vještinama iz različitih perspektiva (zaposlenici, poslodavci, lokalne organizacije itd.) mogao bi biti zanimljiv primjer kapitalizacije elementa koji se pokazao uspješnim u SMARTMED-u, ali koji bi se mogao dodatno istražiti ako se kombinira s novim prioritetima programa i u zemljama s ograničenim djelovanjem u pogledu njega, iako je snažno zainteresiran za razvoj strategija održivog turizma. Platforma za e-učenje SMARTMED koja će na okupu održavati module proizvedene u okviru projekta SMARTMED mogla bi biti važan element za kapitalizaciju znanja stečenog projektom, također u novom zemljopisnom području.

Kao što je prethodno navedeno, projektni prijedlog o razmjeni podataka za razvoj strategija održivog turizma koji će se predložiti u okviru poziva za tematske projekte INTERREG-a o pametnijem i zelenijem Mediteranu, mogao bi biti prvi zanimljiv primjer kapitalizacije koji bi mogao konsolidirati suradnju među partnerima SMARTMED-a koji su radili sa sličnim pristupima ulozi tehnologija za inovacije u upravljanju održivim turističkim sustavima. Uključivanje glavnih ostvarenja projekta SMARTMED, kao što su model pametnog turizma i aktivnosti osposobljavanja, u različite projektne prijedloge Interreg Euro-MED-a također može biti važno za njihovo uključivanje u dugoročnu strategiju kapitalizacije, pokrenutu programom u [strategiji za poboljšanje rezultata](#). Uključivanje novih elemenata, kao što su otpornost na brze promjene (nakon izvanrednog stanja uzrokovanog bolešću COVID-19) ili upućivanje na aktivno uključivanje manjinskih skupina, može biti pozitivan element za obogaćivanje iskustva stečenog u okviru programa SMARTMED i njegovo predstavljanje u novom svjetlu u okviru duljeg procesa kapitalizacije potaknutog tim programom.

3.3 INTERREG

Održivi turizam međusektorska je tema različitih prioriteta EU-a obuhvaćenih programom INTERREG (pametnija Europa, zelenija Europa, povezanija Europa, socijalnija Europa, Europa bliža građanima, bolje regionalno upravljanje).

Programom INTERREG podupiru se lokalne, regionalne i nacionalne vlade diljem Europe u razvoju i provedbi bolje politike razmjenom rješenja i dobrih praksi u različitim vrstama projekata.

Širok raspon mogućih partnera koji bi mogli biti uključeni u projekte (javna tijela na različitim razinama, ali i organizacije relevantne za politike regionalnog razvoja kao što su sveučilišta, agencije za zaštitu okoliša i razvoj itd.) može biti posebno važan za kapitalizaciju SMARTMED-a jer otvara teren i za aktivno partnersko sudjelovanje nekih dionika uključenih u pilot-mjere na lokalnoj razini.

Najperspektivniji temelj za kapitalizaciju znanja koje generira SMARTMED su programi prekogranične suradnje. Tim se programima financiraju projekti s partnerima iz pograničnih zemalja koje se suočavaju sa sličnim izazovima. Ovaj alat može biti posebno zanimljiv i za trenutne partnere projekta SMARTMED za nastavak aktivnosti bilateralne suradnje ([INTERREG Italija-Slovenija](#), [INTERREG Italija-Hrvatska](#), [INTERREG ALCOTRA](#), [INTERREG POCTEFA](#), [INTERREG Italija-Albanija-Crna Gora](#), i ostali) ali i za uključivanje novih partnera. Razvoj integriranih sustava upravljanja održivim turizmom i posebnih mjera kao što su aktivnosti i platforme osposobljavanja mogu biti glavne teme tih projekata, što može uključivati i nove partnere kako bi se mjere kapitalizacije proširile na različita javna tijela i organizacije uključene u održivi turizam.

Još jedan važan temelj za suradnju čine programi transnacionalne suradnje, kao što su [INTERREG ADRIAN](#) i [INTERREG Alpski prostor](#), koji mogu biti korisni za financiranje projekata koji primjenjuju glavna načela i ostvarenja SMARTMED-a na nova ciljna područja (kao što su male općine ili planinska područja). U tu svrhu, ostvarenja poput modela za pametni turizam mogu se prenijeti u nove projektne prijedloge koji mogu biti povezani i s tematskim prioritetima i trendovima, kao što su inovativni oblici ruralnog razvoja uključeni u koncept pametnih sela, kako bi se kroz programe transnacionalne suradnje stvorili zanimljivi i originalni oblici povezanosti i s drugim političkim okvirima kao što je Zajednička poljoprivredna politika.

U okviru programa međuregionalne suradnje može se predstaviti novi projektni prijedlog s naglaskom na međusektorsku temu „Bolje upravljanje suradnjom” u okviru [INTERREG Europe](#), s ciljem kapitalizacije ostvarenja povezanih s upravljanjem održivim turizmom (kao što je poslovni model za pametni turizam).

Ostvarenja projekta SMARTMED također mogu potaknuti definiranje novog partnerstva među akademskim partnerima (kao što je Sveučilište na Primorskom – Fakultet za turističke studije, partneri SMARTMED-a) koji će se financirati u okviru programa [ESPON](#), koji ima značajan dio aktivnosti u području održive budućnosti za koji se očekuje da će se nastaviti i u novom programskom razdoblju.

Nadalje, u okviru novog programa najudaljenije regije [Outermost Region Programme](#) mogao bi se predstaviti i projektni prijedlog kojim bi se prenijela neka od najvažnijih ostvarenja u području održivog turizma koji je razvio SMARTMED, a koji je posvećen

suradnji sa susjednim zemljama i područjima na temama od zajedničkog interesa. Od četiri zemljopisna područja na koja se program odnosi, područje Amazonije/Karipske regije smatra se najzanimljivijim za promicanje projekta suradnje koji se temelji na glavnim ostvarenjima SMARTMED-a, uzimajući u obzir važnost izazova povezanih s kulturom i turizmom za održivi gospodarski razvoj tih regija, ko što je istaknuto i u [vodećem dokumentu programa suradnje INTERREG](#).

3.4 EUROPSKA GRAĐANSKA INICIJATIVA

[Europska građanska inicijativa](#) (EUI) podupirat će gradove u provedbi inovativnih mjera u skladu s modelom koji su u razdoblju od 2014. do 2020. pokrenule Inovativne mjere za gradove. Program će istodobno pridonijeti širem djelovanju izgradnje kapaciteta i znanja, poboljšavajući sposobnost donositelja odluka na različitim razinama da se nose s izazovima održivog razvoja.

Novim programom koji je pokrenula Europska komisija nastoji se smanjiti rascjepkanost dostupnih alata za potporu urbanim inovacijama, promicati bolja povezanost različitih vrsta financiranja i podupirati razvoj integriranih politika koje se temelje na inovativnim rješenjima koja su ispitali gradovi.

U svom potprogramu za potporu znanju, razvoju politika i komunikaciji Europska građanska inicijativa iskoristit će i rezultate koje su ostvarila partnerstva Plana EU-a za gradove. Istodobno će pozivi Europske građanske inicijative biti usklađeni s tematskim ciljevima [Plana EU-a za gradove](#), kao i s pet političkih ciljeva kohezijske politike (pametnija, zelenija, povezanija i socijalnija Europa, Europa bliža građanima).

Razvoj Inovativnih mjera za gradove prema tom novom programu posebno je važan za SMARTMED i obećavajući u smislu kapitalizacije ostvarenja. Prvi put financirat će se niz inovativnih urbanih projekata pod temom Održivi turizam, koji će biti jedna od novih ključnih tema Partnerstava Plana EU-a za gradove.

U tom okviru gradska tijela s više od 50.000 stanovnika mogu predvoditi projektne prijedloge o inovativnim mjerama koje će se testirati u okviru prioritetne teme poziva. Partneri SMARTMED-a mogu se kao partneri za isporuku pridružiti projektnom prijedlogu koji je izradilo lokalno tijelo koje se nalazi na njihovu području, provodeći zajedno posebne mjere koje mogu imati opipljiv učinak ne samo na građanskoj razini nego i na metropolskoj, regionalnoj i nacionalnoj razini u viziji višerazinskog upravljanja.

S obzirom na to da će se na razini EUI-ja o inovativnim mjerama u osnovi slijediti logički okvir koji su prethodno razvile Inovativne mjere za gradove, kojim se podupiru gradska tijela koja eksperimentiraju s hrabrim i inovativnim rješenjima za urbane izazove, mjere predložene u okviru projektnih prijedloga o održivom turizmu trebaju napraviti korak naprijed i predstavljati početno poboljšanje u odnosu na ono što je već razvijeno u okviru SMARTMED-a.

Međutim, posebni elementi kao što su mjere osposobljavanja za različite vrste radnika u sektoru mogu predstavljati zanimljivu mjeru u okviru šireg projekta usmjerenog na tu temu.

Projektni prijedlozi razvijeni na temelju znanja SMARTMED-a mogu se odnositi i na druge prioritetne teme osim održivog turizma, kao što su kružno gospodarstvo ili radna mjesta i vještine u lokalnom gospodarstvu, s naglaskom na elemente koji mogu biti povezani s održivim turizmom, kao što su upravljanje utjecajem turizma na okoliš u mediteranskim gradovima ili razvoj novih vještina za sektorske subjekte u suprotnosti s nezaposlenosti zbog sezonskog turizma.

3.5 Plan EU-a za gradove

Nakon donošenja [Amsterdamskog pakta](#) 2016. uspostavljen je Plan EU-a za gradove radi rješavanja glavnih urbanih izazova definiranjem sustava višerazinskog upravljanja koji uključuje europske institucije, organizacije i programe, nacionalne vlade te regionalne i lokalne vlasti. Tematskim partnerstvima Plana EU-a za gradove razvijeni su inovativni politički okviri i testiran je niz pilot-mjera o širokom rasponu tema istaknutih u Amsterdamskom paktu.

Održivi turizam uključen je kao jedan od glavnih slojeva Partnerstva za kulturu i kulturnu baštinu. U tom okviru razvijen je niz pilot-mjera u području urbane privlačnosti i kratkoročnog iznajmljivanja u okviru suradnje različitih partnera kako bi se ispitali inovativni regulatorni alati kako bi učinak turizma postao održiviji u urbanim područjima.

Važnost turizma u europskoj raspravi o održivom razvoju gradova istaknuta je i u [Ljubljanskom sporazumu](#), čiji je cilj poboljšanje učinkovitosti i učinka Plana EU-a za gradove. Jedno od glavnih poboljšanja obuhvaćenih [Višegodišnjim programom rada](#) stvaranje je novog partnerstva posvećenog održivom turizmu, uspostavljenog s ciljem prijenosa višedioničkog pristupa rješavanju nekih od najhitnijih izazova u tom sektoru u Europi, kao što su suprotnost prekomjernom turizmu i niskokvalitetnoj turističkoj industriji, utjecaj na zajednice i kvalitetu života, otpornost sektora i revitalizaciju gradskih središta.

Uključivanje održivog turizma u glavna područja djelovanja Plana EU-a za gradove predstavlja značajnu priliku za kapitalizaciju nekih od najzanimljivijih ostvarenja koja je razvio SMARTMED. Prije svega, privrženost regionalnih i lokalnih vlasti uključenih u aktivnosti projekta Partnerstvu može predstavljati dodanu vrijednost za proširenje rasprave na druge aspekte povezane s održivim razvojem turizma na mediteranskom području koje SMARTMED još ne dotiče, ili samo relativno dotiče, kao što je utjecaj turizma na stanovanje i razvoj novih nacionalnih propisa o kratkoročnom najmu. Dijalog s različitim razinama upravljanja može pridonijeti podizanju razine promišljanja i uključivanju u glavna područja djelovanja Partnerstva nekih pristupa razvijenih u

okviru projekta, kao što su mjere osposobljavanja turističkih subjekata, razvoj održivih turističkih centara ili stvaranje integriranih politika na regionalnoj i lokalnoj razini.

Pristupanje nekih partnera SMARTMED-a Partnerstvu za održivi turizam također može biti zanimljiva prilika za nastavak provedbe posebnih zahvata kao pilot-mjera koje podupire Partnerstvo. Uključivanje nekih mjera u te okvire može pridonijeti kapitalizaciji nekih od najzanimljivijih ostvarenja projekta i povećanju njihove vidljivosti u strukturiranom okviru višerazinskog upravljanja. Istodobno, neke od tema i mjere SMARTMED-a mogu se prilagoditi i prenijeti u novi kontekst, među ostalim stvaranjem izvornih veza s temama koje su istaknute u Partnerstvu, kao što su suprotnost prekomjernom turizmu i utjecaj na urbane kontekste, primjerice uključivanjem novih kategorija (kao što su upravitelji kratkoročnih stanova za iznajmljivanje, vlasnici malih poduzeća, kulturni subjekti itd.) u predložene programe osposobljavanja ili konsolidacijom lokalnih participativnih skupina o tom pitanju kao održivog učinka turizma.

3.6 URBACT IV

[URBACT](#) je najvažniji program održivog razvoja gradova kojim se financira stvaranje mreža javnih tijela (regija, gradova, sveučilišta, lokalnih agencija itd.) za rješavanje zajedničkih izazova usvajanjem metodologije kojom se potiče razmjena znanja na europskoj razini i razvoj participativnih programa na lokalnoj razini. Izrada integriranih akcijskih planova ili prilagodba i repliciranje dobrih praksi na lokalnoj razini glavna su ostvarenja najrelevantnijih vrsta mreža (Mreža za planiranje mjera i prijenosne mreže) koje se financiraju iz programa, koje stalno eksperimentiraju s novim vrstama mreža i redovito pokreću inicijative za iskorištavanje znanja koje su stvorili partneri.

Održivi turizam u središtu je mnogih mreža URBACT-a usmjerenih na gospodarsku dimenziju održivog razvoja gradova. Prelazeći niz drugih tema kao što su upotreba digitalnih alata, utjecaj na stanovanje i strategije brendiranja gradova, održivi turizam smatra se polugom za urbani rast i građanski angažman. Snažan interes programa prema toj temi pokazuje i vodeća uloga koju je URBACT imao u jednoj od mjera Partnerstva za kulturu i kulturnu baštinu Plana EU-a za gradove o stvaranju regulatornog okvira za kratkoročno iznajmljivanje.

Mjere integriranog planiranja održivog turizma koje provodi SMARTMED, kao što su centri za pametni turizam, usklađene su s logičkim okvirom kojeg slijedi URBACT, koji zahtijeva aktivno sudjelovanje lokalnih dionika u kontekstu višerazinskog upravljanja urbanim izazovima s ciljem srednjoročne i dugoročne konsolidacije njegovih participativnih struktura.

URBACT IV nudi nekoliko mogućnosti za kapitalizaciju ostvarenja proizašlih iz SMARTMED-a. Prije svega, prema specifičnim elementima različitih poziva koji će se pokrenuti u okviru programa, partneri SMARTMED-a ili, konkretnije, gradske vlasti smještene u različitim regijama mogu definirati projektni prijedlog za stvaranje Mreže

za planiranje mjera⁴ u vezi s temama projekta, čime bi se proširio domet od mediteranske regije do ostatka Europe. S obzirom na to da je program URBACT posebno usmjeren na integrirani razvoj i na kombiniranje različitih sektora povezanih s izazovima koji su od interesa gradova, naglasak na zapošljavanju i oporavku turizma mogao bi se pozitivno ocijeniti jer se na originalan način nastavlja rasprava koju su pokrenule prethodne mreže o održivom turizmu.

Nadalje, jedna od pilot-mjera koje je uspješno proveo jedan od partnera SMARTMED-a može se predstaviti i kao jedna od oko 100 dobrih praksi odabranih u okviru programa URBACT, koja može biti u središtu mjere prijenosa i replikacije u druge europske gradove u okviru Prijenosnih mreža. Ta bi mjera bila posebno zanimljiva za prijenos pristupa i mjera SMARTMED-a, a usklađena je i s vrstom prijenosa inovacija iz prethodnog projekta INTERREG kroz metodologiju URBACT-a koju su u okviru URBACT-a III proveli mnogi drugi gradovi u Europi. Praksa koju treba replicirati mora biti izrazito usmjerena na rješavanje urbanog izazova s kojim se i drugi europski gradovi moraju suočiti na inovativan način: osposobljavanje turističkih subjekata za poboljšanje kvalitete turizma na lokalnoj razini čini se dobrim rješenjem na sjecištu različitih dimenzija (društvenih, ekoloških i gospodarskih) održivog razvoja gradova.

URBACT IV pokrenuo je i novu vrstu mreže pod nazivom Mehanizam prijenosa UIA-e, kojom se prenose prakse razvijene u okviru programa UIA putem metodologije URBACT-a. Europska komisija tu vrstu mreže smatra relevantnom veznom točkom između URBACT-a i Europske građanske inicijative: u slučaju da partner SMARTMED-a razvije projekt u okviru Europske građanske inicijative, gore navedeni mehanizam prijenosa može se smatrati još jednim korisnim alatom za srednjoročnu i dugoročnu kapitalizaciju.

3.7 Zagovaranje na temu – institucije EU-a

Politike su EU-a u području turizma međusektorske, ali u osnovi usmjerene na osiguravanje najvećeg mogućeg doprinosa sektora rastu i zapošljavanju, s posebnim naglaskom na oporavak nakon pandemije bolesti COVID-19. Veća usmjerenost na ubrzavanje zelene i digitalne tranzicije sektora pokazuje važnost pitanja povezanih s održivim turizmom u institucijalnoj raspravi na tu temu.

Većina elemenata istaknutih u rezultatima SMARTMED-a, kao što su potreba za raznolikijom turističkom ponudom, stvaranje inovativnih sustava za održivo upravljanje odredištima i zajedničko poboljšanje vještina u turizmu, vuku poveznice s različitim sektorskim politikama koje promiče Europska komisija. Te su politike važne ključne etape s kojima se može kombinirati iskorištavanje rezultata SMARTMED-a.

Kada je riječ o političkom okviru, rezultati SMARTMED-a mogli bi se iskoristiti prilikom javnih savjetovanja koja proizlaze iz periodičnih ažuriranja tematskih programa, kao što su Program za održiv i konkurentan europski turizam pokrenut 2007. ili Europska

⁴ Prvi poziv za Mrežu planiranja mjera URBACT IV bit će objavljen u listopadu 2022

strategija za veći rast i radna mjesta u obalnom i pomorskom turizmu pokrenuta 2014. Važni izazovi obuhvaćeni Programom, kao što su potreba za holističkim i integriranim pristupom te potreba za aktivnim uključivanjem svih dionika u sektoru, usklađeni su s pristupima koje je ispitaio SMARTMED te bi njegovo ažuriranje moglo imati koristi od ulaznih podataka dobivenih projektom.

Rezultati koji su ostvareni u okviru SMARTMED-a mogu ponuditi korisne elemente i u poboljšanju utvrđivanja strategije EU-a za održivi turizam, kako je preporučeno u [izvješću](#) Odbora za promet i turizam Europskog parlamenta. U tom okviru bi izrada plana za održivi turizam koji su razradili turistički dionici i Europska komisija, ali i stvaranje Skupine za održivost turizma radi koordinacije napora dionika tog sektora u Europi mogle biti dvije relevantne mjere s kojima se partneri projekta SMARTMED mogu povezati kako bi se povećao potencijal po pitanju iskorištavanja aktivnosti koje se provode u okviru projekta. Platforma za e-učenje koju je razvio SMARTMED može se uključiti i među digitalne alate i prakse koje se upotrebljavaju u zemljama EU-a koje podupiru sektor turizma, a koje je GU GROW Europske komisije popisao u [bazi podataka za alate i dobre prakse](#). Uključivanjem tih rezultata u alate koji se mogu preuzeti može se potaknuti preslikavanje iskustva na drugim europskim područjima i stvoriti opipljiva korist u poboljšanju turističkih usluga za različite vrste korisnika.

Rezultati SMARTMED-a mogu se iskoristiti i u okviru niza inicijativa Europske komisije za stručne vještine u sektoru turizma. Nastavak nekih aktivnosti pokrenutih radi poboljšanja vještina različitih vrsta radnika u sektoru, kao što su programi osposobljavanja SMARTMED-a, može se odobriti pristupom financijskim sredstvima dostupnima u okviru programa [ERASMUS +](#) i [COSME](#) kojima se podupiru mjere Plana za sektorsku suradnju u području vještina. To će se djelovanje, uključeno u [Novi program vještina za Europu](#), odnositi na turizam kao jedan od šest glavnih sektora inicijative, a u jakoj je vezi s drugim okvirima, kao što su Europski zeleni plan i Europski stup socijalnih prava. U tom slučaju proširenje opsega rezultata koje je razvio SMARTMED na nova područja djelovanja kao što su pravedna tranzicija i STEM te digitalno obrazovanje može biti ključno za povećanje vidljivosti aktivnosti razvijenih u okviru projekta i poticanje šire provedbe.

Interakcija s Europskim parlamentom važna je i za iskorištavanje rezultata SMARTMED-a i promicanje iskustava koja su razvili projektni partneri kao temelj za daljnje poboljšanje propisa i djelovanja EU-a na tu temu. Predstavljanje rezultata projekta Odboru za promet i turizam Europskog parlamenta i njegovoj radnoj skupini za turizam može biti važno za uključivanje rezultata SMARTMED-a u najzanimljivija rješenja navedena u rezolucijama i dokumentima Europskog parlamenta, uglavnom usmjerena na povećanje konkurentnosti i pristupačnosti sektora. Mjere kao što su osposobljavanje MSP-ova i pružatelja usluga u tom sektoru te razvoj lokalnih pametnih turističkih središta mogu se predstaviti na nacionalnoj razini kao zanimljiv primjer oporavka turizma, provedbom izvješća o uspostavi strategije EU-a za održivi turizam i komunikacije „Zajednički pristup sigurnom i trajnom ponovnom otvaranju”, uz

naglašavanje suradnje među dionicima u tom sektoru kao presudan element za dugotrajan oporavak turizma.

3.8 Zagovaranje na temu – EUROCITIES

Eurocities je velika mreža europskih gradova s jakim fokusom na turizam kao važnim dijelom urbanih gospodarstava te osobito podupire gradove u razmjeni dobrih praksi, ali i planiranju oporavka sektora nakon pandemije bolesti COVID-19. Neki od najhitnijih izazova, kao što je potreba za reguliranjem kratkoročnog najma, riješeni su poticanjem političkog dijaloga između gradova i europskih institucija, ali i dijeljenjem priča i strategija koje mogu pružiti poticaj na djelovanje za donositelje odluka u različitim europskim gradovima.

Rezultati SMARTMED-a mogu se iskoristiti u okviru radnih skupina EUROCITIES i tematskih radnih skupina, kao što su „Brendiranje i privlačnost gradova”, „Zapošljavanje” ili „Poduzetništvo i MSP-ovi”, promičući ih kao dobre prakse koje mogu potaknuti djelovanje lokalnih donositelja odluka, ali i, na široj razini, institucionalno djelovanje lobiranja prema europskoj instituciji.

Nedostatak posebne radne skupine posvećene održivom turizmu mogao bi biti prilika da gradovi koji su članovi EUROCITIES-a, koji se nalaze u regijama koje su bile partneri SMARTMED-a, promiču stvaranje novih foruma za dijalog, događanja i drugih aktivnosti (kao što je pokretanje novih projekata i partnerstava s EUROCITIES-om među partnerima), kako bi se poboljšalo stvaranje inovacija u okviru SMARTMED-a i proširila rasprava na druge gradove na europskoj razini.

3.9 Zagovaranje na temu – OECD

Organizacija za gospodarsku suradnju (OECD) analizira i prati politike koje utječu na različite dimenzije turizma. Putem svog Odbora za turizam OECD potiče dijalog među različitim globalnim institucijama (kao što su Svjetska turistička organizacija, UNEP, Međunarodne organizacije rada i mnoge druge) radi promicanja integriranog pristupa kojim se turizam povezuje s nizom područja kao što su promet, zapošljavanje, inovacije, uključivi te zeleni rast.

Predstavljanje rezultata SMARTMED-a forumima za raspravu poput Odbora za turizam OECD-a može biti ključno za uključivanje izvornog stajališta u analizu trenutačnih trendova u domaćem i međunarodnom turizmu. Poticanje suradnje s OECD-om s organizacijom zajedničkih događanja ili aktivno uključivanje predstavnika OECD-a u nacionalne i regionalne aktivnosti predstavljanja rezultata SMARTMED-a može biti ključno za povezivanje aktivnosti koje provode partneri u projektu s aktivnostima istraživanja i istraživanja koje provodi OECD. Uključivanjem rezultata aktivnosti SMARTMED-a u tematske radove o pripremi radne snage u turizmu za turističke izazove na europskoj i nacionalnoj razini i promicanjem integriranih modela za planiranje strategija održivog turizma u okviru regionalnih i nacionalnih strategija za ublažavanje

utjecaja bolesti COVID-19 na turizam mogli bi se istaknuti mogući elementi od interesa za multidisciplinarnu projektne timove uključene u izradu studija i istraživačkih radova.

3.10 Zagovaranje na temu – UNWTO

Održivi turizam jedno je od glavnih područja djelovanja agencije Ujedinjenih naroda za promicanje odgovornog, održivog i univerzalno dostupnog turizma. Pet akcijskih stupova⁵ Svjetske turističke organizacije Ujedinjenih naroda (UNWTO) u skladu je s ciljevima SMARTMED-a, osobito u pogledu otvaranja većeg broja boljih radnih mjesta i promicanja odgovarajućeg osposobljavanja, ali i jačanja konkurentnosti i inovacija u tom sektoru.

Pet akcijskih stupova Svjetske turističke organizacije Ujedinjenih naroda (UNWTO) u skladu je s ciljevima SMARTMED-a, posebno u pogledu otvaranja većeg broja boljih radnih mjesta i promicanja odgovarajućeg osposobljavanja, ali i jačanja konkurentnosti i inovacija sektora.

Promicanje turizma kao pokretača gospodarskog rasta, održivosti i uključenosti provodi se nizom mjera na globalnoj i regionalnoj razini koje utječu na različite dimenzije: od planiranja integriranih strategija za razvoj turizma do poboljšanja razvoja ljudskog kapitala u turizmu.

Povezivanje iskorištavanja rezultata SMARTMED-a s aktivnostima koje provodi UNWTO na globalnoj razini, a posebno na europskoj razini, može biti važno za poticanje preslikavanja uspješnih pristupa i djelovanja, ali i za uspostavu novih veza s nacionalnim i regionalnim organizacijama koje mogu biti korisne za izradu novih projektnih prijedloga i aktivnosti. Nadalje, s obzirom na jak fokus UNWTO-a na ulogu turizma u provedbi ciljeva održivog razvoja, iskorištavanje rezultata SMARTMED-a u tom okviru moglo bi biti presudno i za isticanje veze između pitanja povezanih s održivim turizmom i strategija za lokalizaciju provedbe ciljeva održivog razvoja, što je posebno važno za postupak integriranog planiranja na različitim razinama.

Priplanjanje centara za pametni turizam stvorenih u okviru SMARTMED-a na mrežu turističkih opservatorija UNWTO-a koje prate održivi razvoj turizma na razini destinacije može biti posebno važno za repliciranje izvorne sheme razvijene u okviru projekta na europskoj i globalnoj razini te doprinijeti praćenju gospodarskog, ekološkog i društvenog utjecaja turizma. Ta se mjera može provesti nakon što se konsolidira povezanost s mrežom promatračkih skupina za održivi turizam BEST MED kako bi se maksimalno povećao učinak mjera iskorištavanja te ju se može uključiti u usklađeni okvir za djelovanje na europskoj i mediteranskoj razini. Mjerom se može omogućiti

⁵ Pametniji turizam kroz promicanje inovacija i predvođenje digitalne transformacije u tom sektoru; Povećanje konkurentnosti turizma na svim razinama promicanjem ulaganja i promicanjem poduzetništva; Stvaranje većeg broja boljih radnih mjesta i pružanje odgovarajućeg osposobljavanja; Izgradnja otpornosti i promicanje sigurnosti i neometanog putovanja; Iskorištavanje jedinstvenog potencijala turizma za zaštitu kulturne i prirodne baštine te pružanje gospodarske i društvene potpore zajednicama.

pristup skupovima podataka i pokazateljima kojima se može poboljšati utvrđivanje politika održivog turizma utemeljenih na dokazima, ali se može promicati i izravno sudjelovanje nekih partnera SMARTMED-a ili BEST MED-a i članova NSTO-a u webinarima i koordinacijskim aktivnostima koje mogu biti važne za razmjenu metodologija i utvrđivanje daljnjih srednjoročnih i dugoročnih aktivnosti za iskorištavanje.

Promicanje programa za osposobljavanje razvijenih u okviru SMARTMED-a kroz aktivnosti [Akademije UNWTO-a](#) može biti još jedna važna aktivnost u sklopu iskorištavanja rezultata koja se može definirati na europskoj razini. Akademija UNWTO-a glavni je program kojim se državama članicama pruža potpora putem niza aktivnosti kao što su tečajevi, internetski seminari i resursi dostupni na internetu, ali i potpora nacionalnim inicijativama za gradnju kapaciteta s ciljem poboljšanja kvalitete radne snage u turizmu na različitim razinama. Povezivanjem programa osposobljavanja i metodologija koje je razvio SMARTMED s raznolikom ponudom UNWTO-a za različite vrste primatelja (studenti, upravitelji odredišta, rukovoditelji itd.) može se povećati opseg djelovanja SMARTMED-a nakon završetka projekta, čime se potiče uspostava novih veza na europskoj razini, ali i šire za repliciranje i poboljšanje aktivnosti te proizvoda osposobljavanja.

Suradnja s državama članicama UNWTO-a ključna je za promicanje dodane vrijednosti koju rezultati SMARTMED-a mogu donijeti globalnoj organizaciji, istovremeno poboljšavajući skup aktivnosti koje svaka država članica može unijeti u transnacionalni kontekst.

4.0 Zaključci

Analiza potencijala za iskorištavanje rezultata projekta SMARTMED te opis mogućih financijskih alata, programa i organizacija koji mogu imati ključnu ulogu u konsolidaciji vidljivosti tih rezultata u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju ukazat će na važnost pristupa koji se provodi u okviru projekta u europskoj raspravi o oporavku turizma.

Usmjerenost na stvaranje integriranih politika za održivi turizam na različitim razinama, utvrđivanje aktivnosti osposobljavanja i pilot-aktivnosti na lokalnoj razini nesumnjivo su potencijalni elementi od interesa za druga javna tijela s obzirom na izradu novih projektnih prijedloga.

Analiza mogućnosti dostupnih u okviru kohezijske politike za razdoblje 2021.-2027. mora djelomična jer se njome ne uzima u obzir znatan broj inicijativa i alata razvijenih na nacionalnoj i regionalnoj razini za rješavanje nekih od najhitnijih izazova u turističkom sektoru, kao što su razvoj dobro osposobljene radne snage, prenamjena radne snage iz drugih sektora, potpora poduzetništvu i mnoga druga područja potencijalno povezana s temom SMARTMED-a. Međutim, pregled uključen u ovo izvješće otvara put dijeljenju zajedničkog pristupa za iskorištavanje rezultata za sve partnere SMARTMED-a na temelju razmatranja rezultata projekta kao temelja za stvaranje novih partnerstava i proširenje opsega promišljanja o održivom turizmu na nove pristupe i teme koje se mogu prisjetiti evolucije sektora na europskoj, nacionalnoj i regionalnoj razini.

Neke elemente od velikog interesa koji su se nedavno pojavili u europskoj raspravi, poput posljedica globalnih događanja na teritorijalnoj razini ili utjecaj turizma na urbanu održivost, potrebno je uzeti u obzir pri izradi novih projekata kojima se mogu riješiti najhitniji izazovi povezani s održivim turizmom.

Opis programa namjerno ne uključuje ime i rok za poziv jer većina informacija o tim aspektima još nije dostupna u trenutku sastavljanja ovog izvješća. Međutim, cilj ovog izvješća o projektima Interrega za razdoblje nakon 2020. treba se smatrati živim dokumentom koji projektni partneri mogu ažurirati tijekom sljedećih godina, uključujući i mogući razvoj programa navedenih u pogledu novih poziva i tema od interesa.

Preporučuje se stvaranje koordinacijske strukture među projektnim partnerima kako bi se kontinuirano dijelile informacije o novim pozivima i programima na koje se svi ili neki od partnera mogu prijaviti za iskorištavanje rezultata projekta SMARTMED u kratkoročnom i srednjoročnom razdoblju, kako bi se održao dijalog i iskoristio potencijal iskorištavanja rezultata projekta u najboljem mogućem roku. Ta koordinacijska struktura također može imati važnu ulogu u pogledu zagovaranja na tu temu, uspostavljanja kontakata s institucijama i organizacijama spomenutima u pregledu, ali i za uključivanje drugih javnih tijela (lokalnih tijela, sveučilišta, istraživačkih centara itd.) u ovu akciju kao i u budućim prijedlozima projekata.

U vrijeme ubrzanog, ali problematičnog gospodarskog oporavka, turizam igra ključnu ulogu za lokalna gospodarstva vezano za povratak na broj posjetitelja prije pandemije, ali i potrebu za rješavanjem novih i starih izazova kao što su dostupnost kvalificirane radne snage, stvaranje novih atrakcija i ruta za turizam koji uključuje posjećivanje destinacija u blizini („blizinski“ turizam), aktivno uključivanje lokalnih zajednica i dionika u definiranju integriranih politika. Rezultati SMARTMED-a pružaju zanimljiva rješenja za većinu tih izazova, što je primarni element za uspjeh aktivnosti za iskorištavanje rezultata u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju. Fleksibilnost u održavanju ažuriranih i korisnih rezultata za različite kontekste u kojima se mogu promicati i replicirati presudan je element, posebno ako se dobro kombiniraju s kapacitetom za analizu novih trendova u sektoru i povezanošću s organizacijama i subjektima (kao što su institucije EU-a, UNWTO itd.) koji mogu imati koristi od izvornog stajališta o održivom turizmu koji je uveden putem SMARTMED-a.

PREPORUKE ZA SMARTMED PARTNERE

PROGRAM/INSTITUCIJSKA RAZINA	PREPORUKA	VREMENSKI OKVIR
Lokalna, nacionalna i transnacionalna razina	Promicanje poslovnih modela za pametni turizam kao međusektorskog pitanja za različite politike (mobilnost, okoliš, otpornost)	Srednjoročno
Transnacionalna razina	Pozivanje na održivi razvoj turizma u drugim projektima i inicijativama koje se financiraju iz europskih ili regionalnih fondova, na teme poput stvaranja radnih mjesta, stjecanje vještina, aktivno sudjelovanje građana, uključenost po pitanju stambenog zbrinjavanja i društvena uključenost.	Srednjoročno
Interreg/Europska građanska inicijativa	Priprema projektnog prijedloga za stjecanje kvalifikacija / prekvalifikaciju te građanski angažman u turističkom sektoru	Srednjoročno
Interreg/URBACT/Lokalni programi	Program razmjene i obuke na temu kompetitivnosti turizma tijekom cijele godine	Srednjoročno
Obzor Europa	Primjena tehnologija koje su razvijene u suradnji s akademskim partnerima na polju održivosti turizma i MSP-ova u transnacionalnim istraživačkim projektima	Srednjoročno
Lokalna, nacionalna i transnacionalna razina	Centri i platforme poslovnog modela za pametni turizam te razmjena s tematskim dionicima	Srednjoročno
Transnacionalna razina	Prijenos poslovnog modela za pametni turizam putem transnacionalnih programa suradnje	Srednjoročno i dugoročno

Rezultati 6.3.3 – Izvješće i preporuke za projekte INTERREG nakon 2020.

Mjesna razina	Primjena centara za pametni turizam na gradskoj i metropolitanskoj razini radi jačanja aktivnog angažmana lokalnih dionika	Srednjoročno
Transnacionalna razina	Stvaranje zajedničke aktivnosti radi iskorištavanja rezultata za opservatorije za održivi turizam između SMARTMED-a i BEST MED NSTO	Kratkoročno i srednjoročno
Transnacionalna razina	Priključenje regionalnih središta za pametni turizam globalnoj inicijativi UNWTO-a o turističkom opservatoriju	Srednjoročno i dugoročno
Lokalna, nacionalna i transnacionalna razina	Testiranje SMARTMED-ovih inovativnih mjera za mlade i pružatelje turističkih usluga u drugim kategorijama (NEET, radnici za prekvalifikaciju itd.)	Srednjoročno i dugoročno
Transnacionalna razina	Usmjerenost na internetske platforme za održivost turizma u okviru partnerstva Plana EU-a za gradove	Srednjoročno i dugoročno
Transnacionalna razina – INTERREG Europa	Prijedlog projekta o razmjeni podataka i njihovom upravljanju	Kratkoročno
Transnacionalna razina Interreg/Erasmus/Obzor Europa	Prijedlog projekta za poboljšanje platforme za e-učenje	Srednjoročno